

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема: Професионално ориентиране и професионална подготовка на ученици с умствена изостаналост

за присъждане на научна степен „доктор“ по научно направление: 1.2 Педагогика, Специалност: Специална педагогика

Докторант: Мария Костова

Научен ръководител: проф. д-р П. Терзийска

Автор на становището: проф. д-р К. Караджова

Със заповед № 2794 от ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоев град съм определена за член на научното жури за осигуряване на процеса за защита на дисертационния труд на тема: **Професионално ориентиране и професионална подготовка на ученици с умствена изостаналост**. Автор на дисертационния труд е Мария Иванова Костова, която е бакалавър и магистър по специална педагогика. В момента тя заема длъжността заместник директор на център по специална образователна подкрепа. Като такава г-жа Костова е натрупала знания и опит, свързани с обучението и възможностите на лицата с умствена изостаналост за професионалното ориентиране и професионална подготовка.

Актуалност на тематиката

Въпросите, свързани с професионалното ориентиране и професионалната подготовка на лица с умствена изостаналост, вълнуват родители, учители, медицински и социални работници.

Това на практика обуславя необходимостта от иницирането на промени както в образованието, така и в законодателството за осигуряването на условия за професионално ориентиране и професионална подготовка на учениците с умствена изостаналост.

Търсенето и намирането на конкретни средства и мерки, чрез които да се повлияе положително върху професионалното ориентиране и професионалната подготовка на ученици с умствена изостаналост е много съществена иновация и предпоставка за написването на сериозен, актуален и значим труд.

Познаване на проблема

Дисертационният труд има класическа структура. Той е разработен върху 144 компютърни страници, от които текст 124 страници. В структурно отношение включва увод, три глави, изводи, препоръки, списък на използваната литература, включващ 88 заглавия и 12 интернет източника и приложение.

В увода се обосновава актуалността на проблема. Тук се визира необходимостта от реализирането на конкретни дейности и занимания, които да направят възможно професионалното развитие на децата с умствена изостаналост. Това би ограничило случаите на регрес в тяхното развитие.

В първата глава се представят теоретичните аспекти на умствената изостаналост. Разкриват се най-важните особености в психо-физическото израстване на децата с умствена изостаналост, което се свързва с възможностите на развиващата, образователна среда.

Професионално и компетентно докторантката търси, намира и предлага най-оптималните условия за правилната организация на труда при ученици с умствена изостаналост.

Във втората глава се анализират феномените „професионално ориентиране“ и „професионална подготовка“. Тези понятия се идентифицират от гледна точка на съществуващите образователни практики и действащата нормативната база. Акцент се поставя върху степените на професионалната квалификация и възможностите на учениците с умствена изостаналост да получат някоя от тези степени.

Задълбочено и обективно докторантката прави характеристика на професионалното ориентиране и професионалната подготовка при учениците с умствена изостаналост, като описва начините за формирането на интерес към някоя от подходящите за тези ученици професии.

В трета глава се представя дизайна на експерименталното изследване. Тук се показват изследователските подходи, цели и задачи на изследването. Обектът, предмета

и целта на изследването са формулирани точно и обективно, а хипотезата е логическо следствие от тях. В контекста на казаното искам да подчертая тясната връзка между дисертационната тема, хипотезата и последвалите анализи. Организирането и провеждането на експерименталното изследване, както и интерпретацията на получените резултати провокират отговора на основния изследователски въпрос, а именно: Как се реализира и как може да се подобри качеството на професионалното ориентиране и професионалната подготовка на ученици с умствена изостаналост.

Методика на изследването

Използваната методика е добре подбрана и адекватна на поставените цел и задачи. Като положителен момент тук можем да отбележим проведения обучаващ експеримент, който позволява да се направят качествени анализи на първичните данни, а математико – статистическия анализ включва количествени интерпретации на данните.

Интересен момент от дисертацията е разработения изследователски инструментариум. Той е авторски, адаптиран и ориентиран към целевата група. Смятам, че въпросите от анкетата са информативни, подбрани коректно, а резултатите могат да се използват като ориентир за формирането на положителни нагласи към учениците с умствена изостаналост и възможностите им за професионално ориентиране и професионална подготовка.

Категорично смятам, че използваната експериментална методика е адекватна на поставените цел, задачи и хипотеза на изследването. В процеса на експерименталното изследване се потвърждава формулираната хипотеза.

Приноси и значимост на разработката

Приемам реалността на описаните приноси. Ще се опитам да конкретизирам някои от тях:

1. По отношение на професионалното ориентиране и професионалната подготовка на ученици с умствена изостаналост е направено изключително малко. Смята се, че тези деца не могат да се реализират професионално. Ето защо всеки един опит да се докаже обратното трябва да бъде отбелязан и високо оценен;

2. Проведеният теоретичен анализ, както и експерименталното изследване променят ценностната система по посока на нагласите, свързани с професионалното ориентиране и професионалната подготовка на лицата с умствена изостаналост;

Преценка на публикациите

Г-жа Мария Костова има 4 публикации, свързани с дисертационната тема. Две в съавторство и две самостоятелни. Като форма, брой и съдържание те отговарят на изискванията за допускане до публична защита.

Автореферат

Авторефератът е разработен върху 43 страници и представя в лаконичен вид разработената дисертация. Той е оформен според изискванията и отразява точно и обективно както теоретичните анализи, така и експерименталните интерпретации, направени в дисертационния труд.

Препоръки и коментари

1. Прецизиране на номерацията при обозначаване на отделните глави, параграфи и подпараграфи на дисертационния труд;
2. Да се популяризират препоръките, обосновани в изводите и да се направят достъпни за всички, които работят с лица, имащи умствена изостаналост;
3. В перспективен план да се систематизират дейностите, имащи отношение към формирането на положителни нагласи към професионалното ориентиране и професионалната подготовка на лица с умствена изостаналост.

Заклучение:

Въз основа на всичко положително, описано и аргументирано в моето становище, с убеденост мога да заявя, че обсъжданият труд има своите качества и достойнства и предлагам на **УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ** да гласува с положителен вот за присъждането на Мария Костова на образователна и научна степен „доктор“ по Педагогика (Специална педагогика).

10.01.2025

Автор на становището:

Проф. д-р Катерина Караджова

OPINION STATEMENT

on the PhD thesis on the topic: Professional Orientation and Professional Training of Students with Mental Retardation

on awarding the academic degree “Doctor” in Scientific Field: 1.2 Pedagogy, Field of Study: Special Education

PhD Student: Mariya Kostova

Scientific Supervisor: Prof. P. Terziyska PhD

Author of the Opinion Statement: Prof. K. Karadzhova PhD

By order No. 2794 of the rector of the Southwest University “Neofit Rilski” - Blagoevgrad, I have been appointed as a member of the scientific jury to ensure the process of defending the PhD thesis on the topic: **Professional Orientation and Professional Training of Students with Mental Retardation**. Author of the PhD thesis is Mariya Ivanova Kostova, who has a Bachelor’s and a Master’s Degree in Special Education. She currently holds the position of deputy director of a centre for special educational support. As such, Ms. Kostova has gained knowledge and experience connected to persons with mental retardation’s education and opportunities for career orientation and vocational training.

Relevance of the Topic

Issues related to professional orientation and professional training of persons with mental retardation concern parents, teachers, medical and social workers.

This practically determines the need to initiate changes in both education and legislation so as to provide conditions for career orientation and vocational coaching of students with mental retardation.

The search for and subsequent discovery of specific means and measures through which to positively influence the professional orientation and professional training of students with mental retardation is a very significant innovation and a prerequisite for writing a serious, relevant and noteworthy work.

Demonstrated Comprehension of the Problem

The thesis has a classical structure. It is compiled on 144 standard computer pages, of which 124 pages are the textual part. In terms of structure, it includes an introduction, three chapters, inferences, recommendations, list of used literature, covering 88 titles and 12 Internet sources, and an appendix.

In the introduction, the relevance of the problem is substantiated. This part refers to the need for carrying out specific activities and types of recreation that would make possible the professional development of children with mental retardation. This would limit any cases of regression in their development that the children may succumb to.

The first chapter presents the theoretical aspects of mental retardation. It reveals the most important features in children with mental retardation's psycho-physical growth, which is closely connected to the possibilities of the developmentally guiding, educational environment.

Professionally and competently, the PhD student searches, identifies and offers the most optimal conditions for the correct organisation of work for students with mental retardation.

The second chapter offers an analysis of the phenomenon of vocational guidance and of vocational training. These concepts are established with regard to existing educational practices and the current legal framework. Emphasis is placed on the levels of vocational qualification and the opportunities for students with mental retardation to obtain one of these levels.

The PhD student thoroughly and objectively characterises professional orientation and professional training for students with mental retardation. She does that by means of describing the ways furthering the formation of an interest in one of the professions suitable for these students.

The third chapter presents the design of the experimental study. Here, the research approaches, goals and research tasks are depicted. The object, subject and purpose of the study are formulated precisely and objectively, and the hypothesis is indeed a logical consequence of them. In the context of the afore-mentioned, I would like to place an emphasis on the close connection between the thesis topic, the hypothesis and the subsequent analyses. The organisation and execution of the experimental study, as well as the interpretation of the obtained results, draw forth an answer to the main research question as to how to implement and improve the quality of professional orientation and professional training of students with mental retardation.

Research Methodology

The methodology used is well selected and adequate to the set goal and tasks. As a positive point, we can note the conducted training experiment, which allows for primary data qualitative analyses, as well as the mathematical-statistical analysis that includes quantitative interpretations of the data.

An interesting aspect of the thesis is the developed research apparatus. It is original, adapted and oriented towards the individual target groups. I believe that the questions in the survey are informative, accurately decided upon, and the results can be used as a guideline for forming positive attitudes towards students with mental retardation and their opportunities for professional orientation and professional training.

I categorically believe that the applied experimental methodology is adequate to the set goals, tasks and hypothesis of the study. In the process of the experimental study, the formulated hypothesis is confirmed.

Contributory Points and Significance of the Thesis

I accept the existence of the described contributions. I will attempt to individuate some of them:

1. Insufficient is what has been achieved nation-wide in terms of career orientation and vocational coaching of students with mental retardation. It is believed that these children cannot attain professional realisation. That is why, each attempt to prove the opposite should be noted and highly appreciated;

2. Both the conducted theoretical analysis and the experimental research are liable to change the value system with regard to attitudes pertaining to persons with mental retardation's professional orientation and professional training;

Assessment of Publications

Ms. Mariya Kostova has 4 publications related to the PhD thesis topic. Two are co-authored and two are independent.

In terms of form, amount and content, they meet the requirements for admission to public defence.

PhD Thesis Abstract

The abstract is written on 43 pages and presents the finished thesis in a concise form. It is formatted according to the requirements. It accurately and objectively reflects both the theoretical analyses and the experimental interpretations made throughout the thesis.

Recommendations and Comments

1. A fine-tuning is required as far as numbering in reference to the thesis' individual chapters, paragraphs and subparagraphs is concerned;
2. The recommendations substantiated in the conclusions should be made accessible to the public and, more precisely, to all who work with people with mental retardation;
3. In a prospective plan, a systematisation is needed with regard to the activities related to the formation of positive attitudes towards professional orientation and professional training of people with mental retardation.

Conclusion:

Based on everything favourable, described and justified in my opinion statement, I can confidently state that the discussed PhD thesis has its qualities and merits and I, therefore, propose to the ESTEEMED SCIENTIFIC JURY to vote positively for the awarding of Mariya Kostova with the educational and academic degree "Doctor" in Pedagogy (Special Education).

10.01.2025**Author of the Opinion Statement:****Prof. Katerina Karadzhova PhD**